

منبع: نامه های دکتر مصدق، گردآورنده: محمد ترکمان - جلد اول - چاپ دوم - ۱۳۷۵ نشر هزاران
تاریخ انتشار در سایت سازمان سوسیالیستهای ایران - سوسیالیستهای طرفدار راه مصدق
در روز شنبه ۱۵ مرداد ۱۳۹۰ - ۶ اوت ۲۰۱۱

www.ois-iran.com / socialistha@ois-iran.com

۷۲

نامه دکتر مصدق به قوام السلطنه

مستقیم - خصوصی است

آبان ماه ۱۳۲۵

جناب اشرف آقای قوام نخست وزیر

پس از مراجعت از نیمه راه مسافت اروپا از اوایل اردیبهشت این جانب در احمدآباد ساو جبلاغ سکونت اختیار کرده و در حال ارزواگرفتار مريض داري بودم و بالاخره خود نيز دچار کسالت شده و ناچار بتهران آمده و مدتی است تحت معالجه می باشم و اگر با چنین حالی در مقام تصدیع برآمدهام هیچ محركی غیر از ادای وظیفه اجتماعی ندارم و انتظار دارم که عرايض این جانب را خيرخواهانه تلقی فرموده و در آن امعان نظر مخصوص بفرمایند.

متعاقب صدور فرمان انتخابات غليان فوق العاده‌اي در افکار عمومي پديدار گردیده و مراجعتي از طبقات مختلفه باين جانب شده و اظهار نگرانی كرده‌اند، مردم می گويند هنگامی که دولت در بعضی حوزه‌ها عملاً بازرسی ندارد و در سایر حوزه‌ها هم خود دولت بعنوان حزب دخالت کند انتخابات آزاد نخواهد بود و چنین انتخاباتی با وضعیت کنونی ايران يسيار خطرناك است و مجلسی که با اين طرز تشکيل شود مظاهر افکار عمومی ايران نیست و در مقابل بیگانگان برای دولت تکيه گاه نخواهد بود. زيرا مامورین بیگانه بهتر از هر کس ناظر باوضاع و از منشاء انتخاب نمایندگان آگاهند و چنین مجلسی را از قوه مجریه جدا نمی کنند و موقع دارند که دولت مجلس را برای پیشرفت مقاصد سياسی آنها مطیع و منقاد کند و چنانچه مجلس نسبت بتوقعات يکطرف مقاومتی نشان داد و يا برويء او اعتراض نمود آن را اثر تحریک طرف مقابل دانند و عصبانی شوند و جنبه تعرض آميز اتخاذ کنند که زندگی را بر هر ايراني حرام کند. در صورتی که

ملت ایران خواهان دوستی با همسایگان است و اگر بگذارند نمایندگان حقیقی خود را انتخاب کند از راه صفا و شرافت می‌تواند سیاست همسایگان را فراهم نماید و انتظار ما از اولیاء امور آن است که مرتکب سهو و خطأ نشوند و ما را دچار سرنوشت شوم و فاجعه جبران ناپذیر نکنند. هیچ‌کس منکر مختار ادامه فترت و مخالف لزوم تشکیل مجلس نیست، بشرط اینکه مجلس محصول آراء طبیعی مردم و مبین تعییلات ملت ایران باشد و چون با اوضاع و احوال کنونی چنین مجلسی بوجود نخواهد آمد باید در اجرای قانون انتخابات تأخیر شود تا مقتضیات انتخابات آزاد فراهم گردد. این است نظریات مردمی که با این جانب داخل مذاکره شده‌اند.

اما بعقیده خود این جانب آنچه تاکنون بر ما آمده از نبودن مجلس است چنانچه در تأخیر انتخابات نتوانم با مردم هم عقیده شوم از اظهار عقیده و عرض این نکته ناگزیرم و دولت اعم از اینکه مانند دوره دیکتاتوری اسامی داوطلبان وکالت را بفرمانداران تلگراف کند و یا اینکه مانند دوره ۱۴ تقیینیه عده‌ای را با تزویر و حیله در حوزه‌های انتخابیه تحمل و یا نامزدهای خود را تحت عنوان تشکیل حزب تقویت کند نتیجه یکی است و آن این است که قاطبه مردم از حق انتخاب کردن، حقی که قانون اساسی برای تعیین مقدرات انتخابات بآنها داده است محروم می‌شوند.

خداراگواه می‌گیرم که از این تذکرات نظر و غرضی نسبت بهیج دسته و حزب معینی ندارم. البته در مملکت مشروطه باید احزاب عرض اندام کنند و انتخابات را بدست گیرند بشرط اینکه متکی به نیروی ملی و معنوی باشند و پیشرفت خود را منحصرآ بوسیله تبلیغات معمول در کشورهای متفرقی جایز دانسته و آزادی را در حدود مقررات قوانین برای تمام افراد و احزاب بشناسند نه اینکه ببعضی وسائل مردم را مروع و میدان عمل را انحصار بخود نمایند.

وقتی که در موقع انتخابات، دولت اقدام به تشکیل حزبی کند مردم چنین تصور می‌کنند که ممکن است دولت بنفع طرفداران خود از قدرت دولتی استفاده کند و اگر این تصور صورت عمل پیدا کند بدعتی برای آینده خواهد شد که دیگران هم مبادرت به تشکیل حزب کنند و ملت ایران در ادوار آینده از حق آزادی انتخابات محروم شود. بنابراین راجع به تشکیل حزب دموکرات جنابعالی باید سعی بفرمایید که کسی نتواند چنین تصوری را بکند و هرگاه در عمل دیده شود که جنابعالی بمنظور مصالح کشور اقدام به تشکیل حزب فرموده‌اید و قصد آن نیست که بر خلاف افکار عمومی بنفع اعضاء حزب دموکرات حق آزاد بودن مردم در انتخاب نماینده سلب گردد مسلمان نتایج نیکوبی نصیب جنابعالی خواهد شد که در تقویت حزب دموکرات در آینده تأثیر خوبی خواهد داشت.

ممکن است گفته شود که در ممالک راقیه نیز دولت‌ها متکی باحزابند مثل اینکه در انگلستان دولت از حزب معینی تشکیل می‌شود و انتخابات را هم همان دولت اداره می‌کند. بعقیده این جانب مقایسه کشور ایران با ممالک انگلوساکسون قیاس مع الفرق است. زیرا در آن ممالک بر اثر دوام مشروطیت قوانین جزء عادات چاریه شده و درباره همه یکسان اجرا می‌شود، چنانکه

اغلب پیش آمده که در زمان حکومت یک حزب انتخابات بنفع حزب مخالف آن تمام شده، ولی در این کشور سالها وقت لازم است تا قوانین مانند دیگر کشورها مورد احترام واقع شده و آمر و مأمور بتوانند سمت رهبری حزب و سیاست دولت را که در شخص واحد جمع شود از هم تفکیک نمایند.

در انگلستان هر حزبی در انتخابات فاتح شد خالق دولت است و در آنجا سابقه ندارد که حزب مخلوق دولت باشد.

البته تصدیق می‌فرمایند که این دفعه اوضاع قابل مقایسه با زمان سابق نیست و کشور هیچ گاه با چنین خطری که استقلال و تمامیت ما را تهدید می‌کند مواجه نشده است و کوچک‌ترین بی‌احتیاطی ممکن است ما را از این پرتگاه برای همیشه ساقط و نابود کند.

آقای نخست وزیر! نظیر بحرانی که امروز گریبان‌گیر ما شده برای سایر ملل هم پیش آمده و می‌آید و برای نجات ملل کوچک از چنین بدینختی هیچ نیروی مؤثرتر از نیروی معنوی نیست. ملل کوچک در این موارد هیچ نیروی بالاتر از اتفاق و اتحاد مخصوصاً اتفاق بین ملت و دولت و اهتمام اولیای دولت باحتراز از هر عملی که ممکن است در ملت ایجاد نفاق و دوئیت بکند ندارند. بزرگترین حریبه‌ای که امروز ما را در مقابل تجاوزات و مداخلات می‌تواند حفظ کند تکیه بقانون اساسی کشور و افکار عمومی است. این انتخابات بترتیبی که در نظر گرفته شده این حریبه را سست می‌کند و آن را بر علیه مصالح کشور بکار خواهد بست و افکار عمومی را دچار تشتبه و تفرقه می‌کند و منجر به کشمکش‌های خونین و اختلال امنیت و حتی خدای نخواسته بتجزیه کشور خواهد شد.

بعقیده این جانب صلاح مملکت در این است که نمایندگان مجلس با خود مردم سروکار پیدا کنند و فرمان وکالت را از دست مردم بگیرند و بالنتیجه در مجلس شورای ملی مأمور مردم باشند و در صلاح و صرفه جامعه ایرانیت عمل کنند و صلاح شخص جناب اشرف هم در این است.

بنابراین اگر ۱۲۰ نفر از طبقات شش‌گانه و مورد اعتماد جامعه بطوریکه در ماده ۱۴ قانون انتخابات مصّرح است یعنی از علماء - اعیان - ملاکین - تجار - اصناف و زارعین دعوت شوند و آنها هیشتنی که کمتر از ۶ و بیشتر از ۱۲ نفر نباشند از بین خود انتخاب کنند و انتخابات در تمام مملکت تحت نظر هیئت مزبور عملی شود، آن جناب با نهایت بیطریقی از عهده انجام وظایف نخست وزیری و رهبری حزب هر دو برمی‌آیند و نتیجه انتخابات هم هرچه بشود مورد اعتراض نخواهد بود، زیرا ملت مقدرات خود را هر طور که بخواهد تعیین می‌کند و منظور از اصرار این جانب در آزادی انتخابات برای تمام افراد و احزاب و دستجات نه این است که حب یا بغضی نسبت به حزب معینی در میان باشد بلکه از این جهت است که مردم آزادانه می‌توانند هر که را که مورد اعتماد آنهاست انتخاب نمایند. بدینهی است آن عده از نامزدهای حزب دموکرات که مورد

اعتماد و علاقه این مردم باشند با رویه صحیح و غیرقابل اعتراض به مجلس خواهندرفت و فقط نماینده حزب دموکرات شناخته نخواهند شد بلکه نماینده عموم مردم بشمار خواهند آمد و مسلمًا حزب دموکرات باتکاء چنان وکلائی که بنوبه خود از اتکاء افکار عمومی برخوردارند بهتر می‌تواند برای حفظ مصالح کشور در مجلس مبارزه کند و اگر غیر از این باشد ممکن است بین مردم و حزب دموکرات جدائی پیدا شود که از لحاظ مصالح کشور آن را نیز باید مورد توجه و دقت قرار داد.

در خاتمه عرض می‌کنم که این نامه را مدتی است تهیه نموده ولی در ارسال آن تأمل داشتم تا اینکه وجود اجازه نداد بیش از این مسکوت بگذارم و اکنون آن را تقدیم می‌نمایم.

[امضاء] دکتر محمد مصدق

منبع: نامه‌های دکتر مصدق، گردآورنده: محمد ترکمان - جلد اول - چاپ دوم - ۱۳۷۵ نشر هزاران
تاریخ انتشار در سایت سازمان سوسیالیستهای ایران - سوسیالیستهای طرفدار راه مصدق
در روز شنبه ۱۵ مرداد ۱۳۹۰ - ۱۶ اوت ۲۰۱۱

www.ois-iran.com / socialistha@ois-iran.com

